

L' EXCURSIONISTA

BOULETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTIFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY X.

BARCELONA 31 DE DESEMBRE DE 1887

NÚM. 110.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis 1'50 pessetas al any.—Número sol 25 cènt.
Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍ, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totes las comunicacions, y en la llibreria de Verdager.

SESSIONS.

Janer 8.—Sessió pública inaugural dels treballs de la ASSOCIACIÓ corresponents al present any acadèmic.

TORN DE CONFERENCIAS

- Janer 13.—Estat present del llenguatge català á la illa de Sardenya.—
D. Eduart Toda.
" 20.—Historia de la gimnástica.—D. Ignasi Melé.
" 27.—Sigillografia catalana. Conferencia III.—D. Ferrant de Segarra.

EXCURSIONS

(Extracte).

SERRAS DE PRADES (particular), 30 Octubre á 2 Novembre 1887.

Al objecte d' efectuar la sobredita excursió, eixí nostre consoci D. Antoni Palau d' aquesta ciutat, lo dia 30 d' Octubre ab lo tren de las 8 h. del matí, que va fins á Vilanova y Geltrú. En las primeras horas de la tarde, partí envers Montblanch ahont s' hi arriba á las 7 h. Aquí feu nit.

A l' endemà dia 31, se reuní ab un company resident en aquella vila y molt práctic dels terrenos que anavan á recorrer. Deixat enrera Montblanch per la carretera de Reus, á cosa d' un kilòmetre se troba la Creu de las Roquetas que s' alsa junt á l' enbrancament del camí que fa cap á Rojals. Dita creu es barroca y del

xvii. Corona son cilíndrich fust, un capitell sisavat ahont s'hi veuen esculpits sants y l'escut de Montblanch. Seguíren per lo sobredit camí passant per lo terme de *Las Roquetas*, dit aixís per ésser lo sol pedregós. Aviat se fa una revolta pera escáures al *estret de la Vall*, imponent pas format per altas singleras. Allí brolla un gros doll d'aygua, y un poch més amunt un altre. Passat l'estret se penetra á *la Vall*, que es un dels llochs més agradables de las Serras de Prades. Com indica sa denominació es aquest lloch una vall, de poca amplada y d'una hora de llargada. A la esquerra, que es per ahont passa lo camí de Rojals, cubreix sa vessant un espessíssim bosch de pins. Al fons per tot arreu brollan fonts y s'escorran regalims d'aygua. A la dreta, la vessant está formada per vinyars en sa part inferior, carregant damunt de aquestos grossíssims penys de pedras, entre 'ls que descolla lo *Roqué de la Sibina*, constituïts per un gran massís de montanya desfeta per llunyana revolució geològica. Allí dalt, amagada en lo roquer hi ha la *Font de la Sibina*, la qual es molt digna d'una visita durant los xardorosos dias d'estiu, tant per la frescor de la aygua, com per la boniquesa del camí, si es que á la tornada y després d'haverse enfilat no sens perill dalt del roquer, se devalla per la montanya de la *Pasquala*. Quatre ó cinch masos esparramats, son los únichs alberchs d'aquella vall.

Seguíren pujant los excursionistas per pedregós camí deixant á la dreta la *Font de Jesús* al mitj de verdor. Al cap d'una hora s'arriba dalt, ahont hi ha, ab suau pendent, un plá desde ahont se domina *espayós panorama*. D'allí, ab poch temps, foren al caseriu dit *Rojalons* constituït per pobretas casas que revelan los pochs recursos de sos habitants.

Al eixir d'aquí, s'ovira ja á vol d'aucell tota *La Vall* qual coronament esquer seguían. Passant per las més estranyas formacions geològicas, s'arriba á Rojals petit poblet que domina desde un extrém tota *La Vall*. Las casas están arregleradas mirant envers Llevant, y la iglesia que 's troba á la entrada, es d'origen románich, conservantse encara lo arrodonit ábside y gran part dels murs. En l'interior res hi ha digne d'esmentarse pera l'artista. Los habitants d'aquest poble se mantenen ab la llenya que tallan del proper bosch de Poblet, y de la escassa vianda que temporalment cullan de las paradas que ab afany conreuhan. En aquestos

indrets hi abunda la cassa, especialment de perdius, llebras y conills.

Després d'haver menjat quelcom, feren via los excursionistas cap aquell mar de montanyas que envers Llevant los atreya. Baixaren per una espayosa vall fent cap ben tost á *La Bartra*, petit y pobre caseriu. Tot caminant aviat vegéren á la esquerra uns altíssims espadats, foradats per nius d'áligas y duchs. L'aspecte de la vall que seguian, malgrat d'ésser bastant despullada de vegetació, era imposant. Després d'haver fet moltes revoltes per pedregals, devalláren cap á la dreta pera penetrar á la xamosa vall de *Farena*, arribant després de llarch camí al poble del propi nom, que s'alsa damunt d'un grossíssim penyal lo que, fa que tant de lluny com d'aprop presenti agradable aspecte.

Arribats á *Farena* feren cap á una casa ahont serveixen menjar, donat la coincidencia d'ensopegarshi lo mestre y cirurgiá del poble; persona instruhida y amable que 'ls acompanyá fins á la tarde, donantlos ensemps curiosos datos dels llocs d'aquells encontorns.

Uns quants costaruts y rónechs carrers forman *Farena*. En lo punt més alt, hi ha la iglesia bizantina, que 's manifesta com pertanyent al sigle xi. Té la planta de creu llatina y no ostenta en cap part detall artístich de válua. L'interior conserva sa primitiva estructura, si bé emblanquinada. A pochs passos de la iglesia s'arriba al cap damunt del turó, desde qual lloch se domina tota la vall. Enfront cap á Llevant s'ovira la iglesia de *Montreal*, surmontant una enlayrada montanya. Al peu del turó s'escola 'l riu *Brugent*, llepant un xich més enllá la basa d'un single de 450 pams d'alsada que junt ab altres se redressa. A má dreta s'esplaya la vall, florida y regalada per munió de fonts que omplen de mullena lo terror. Al darrera hi ha una munió de comellars teixits de vinya, conreus y boscos de pins.

En havent dinat, partíren los excursionsistas acompanyats per lo sobredit senyor, envers *Capafons*, seguint lo curs del riu *Brugent* que corra pe 'l fons de la esmentada vall de *Farena*. Passant per entre olivars y conreus, se troba al cap de mitja hora lo *Gorch de la Olla*, sorprenent bellesa natural molt digna d'una visitada. Consisteix en un buyt socavat en la pedra que afecta la forma d'una

olla trencada per un costat que es lo que permet esguardar l'interior. La blancor de la pedra simulant grans llosas apilotadas, destaca fortament del negrós fons que formen los comellars. Al poch temps, s'arriba al *Mas de 'n Toni*, ahont sorprenent altra bellesa natural. Es un espessíssim alzinar centenari de prop d' un kilòmetre quadrat, que ocupa un plà de la vall. Mirat de dins no més s'oviran que estranys caragolaments de nuosas branca y un cobertís de verdor, que en tot temps priva al sol de penetrarhi. De lluny afecta una compacta massa de fosca verdor. No es aquest sol, l'arbrat que té lo *Mas de 'n Toni* disposat sempre que 'ls camins de comunicació ho permetin á ser reduhit á esmicolada llenya. Un xich més enllá, envers la dreta, se n'ovira un de pins dels més fermes d'aquestes serras y de molta anomenada per allí. Se diu que hi ha pins qual tronch te tres brassas de diàmetre. A la esquerra de la vall, per aquest punt, també hi ha un regular bosch d'abets.

Al eixir d'aquests llocs, la vall se converteix en un estret pas ahont hi remoreja 'l Brugent. Es aquest pas en tota sa extensió bellíssim en alt grau, y un dels llocs més imponents y solitaris de las Serras de Prades. A una y altra banda s'abalansen enlayrats penyals cuberts arreu de brossa.

La vegetació, abans tan escassa, aquí es espléndida constituhint un mar de verdor impenetrable. A trets aquest congost s'aixampla empero may pertsa considerable alsada. Lo camí passa per la dreta vorejat d'atapahida vegetació de la que sobrehixen abundancia d'abets. En lo sorral del riu hi ha per tot arreu grossíssims blochs d'estranya forma que en llunyans temps se despregueren dels penys de pedra que arreu dominan. Es conegut aquest pas ab lo calificatiu de *Infern*, y sa extensió té més de mitja hora. Al eixir d'aquell ubach contrasta lo paisatge que tot al plegat succeheix. Es una espayosa vall rodejada d'aspras serras nuas de tota vegetació, vegenise al mitj lo poble de Capafons assentat en una suau pendent. A la dreta s'ovira, enlayrat dalt d'un serrat, lo Santuari de la Abellera. Ben aviat s'escaygueren los excursionistas al poble de Capafons. Sa abarroçada iglesia no ofereix res de particular, ni en sas casas hi ha cosa digna d'apuntarse. Per los encontorns del poble s'hi fan bona cosa de casta-

nyers ocupantse en la cullita de sa fruyta moltes donas del meteix; com tingueren ocasió de notar los excursionistas quan, acabada sa tasca, feyan via envers lo sobredit Santuari. En efecte, per tots los camins y curriols se veyan bellugadissas de llargas curruas de donas carregadas ab cistells de castanyas, dirigintse al poble per ésser ja á la cayguda de la tarde.

Los excursionistas, mentres tant, seguian un curriol cobert de mústiga fullaraca que ben aviat s' enfila en zig-zag fentse penós, *fins arribar al Santuari situat á considerable alsada y construhit entre macissos penys.*

La ermita de la Mare de Deu de la Abellera, es una construcció gòtica dels últims temps, així com també la imatge de pedra que s' hi venera. Lo més notable es la volta de creueria, en la que munió de nervaduras venen á unir-se en travalladas claus. Llástima que tanta gentilesa desapareixi dessota d' impropies pinturas. Los paraments dels murs están materialment tapats per un gran nombre de presentallas y ex-votos.

Ab mitja hora davallaren á Prades la capital d' aquells montanyams y serrats. Com que era fosch ja no pogueren ferse cárrech de rés. Feren nit en una casa particular. L' endemá dia de Tot-sants, visitaren la vila. Apart d' algun trast de muralla reforsat per quadradas torras, *lo més important es la iglesia parroquial que 's presenta com una construcció de tranzició románica-ojival.* Lo poligonal ábside destaca reforsat per contraforts en sos ánguls, que arriban arran del teulat. En quiscuna de las caras hi ha obert un vano de románica estructura que enquadra gòtichs calats. A la part lateral dreta del ábside, hi ha 'l cementiri, y á la esquerra te estrebat un portal de la muralla format per un arch adovellat y un matacá.

Lo meteix soplujá una porta lateral purament románica y dels últims temps. Te de notable la cenefa que enquadra las cimbras, per ésser rublerta de menudas postas. En lo imafrent s' hi obra la porta principal, obra segons sembla del sigle passat. Está incompleta y bastant malbaratada. De la propia época es lo campanar que en lo flanch esquer s' alsa. Te sa basa quadrada damunt de la qual sobressurt un segon cos vuytavat, de terminació piramidal que te oberts en sas caras cintrats vanos.

Lo poble construït al mitj d'una espayosa vall, rodejada de baixas serras molt despulladas de vegetació, destaca per son color rogench que li dona la pedra de saldó tant abundant per la encontrada.

A mitj matí empreníen la marxa envers La Febró, caminant de cara á Llevant. Aviat desaparegué de son esguart la vall de Prades puix que una revolta 'ls havia ficat á dins la vall de La Febró profunda y de imponent aspecte. Lo camí, que descriu una llarga curva per sas vessants, embadaleix á cada pas. D'assí d'allá estranyas disposicions de rocas ara remembrant fortalesas, ara murallas druídicas. Tot sembla fet á posta per mans humanas, y no caprixxos de la natura. Es indubtable que la vall esmentada, es de las més notables pera l' estudi de la geología en las Serras de Prades. Inútil es descriure aquest camí, y de trasmetre las impresions que causa. Es precis recórrel: Al cap d' una hora y mitja aproximada, s' arriba á La Febró petit poble amagat en lo fons. Tot en ell es novell, caseriu é iglesia, així es que sens detindres no més que pera examinarlo, tornaren á reusar lo camí, seguint lo de La Musara. S' enfila aquest amunt pera eixir de la vall per un coll, creuhant vinyars, terras de conreu y bosch baix. Al cap de mitja hora decantaren á la esquerra, arribant ben tost al *Mas Panxó* ahont habitan los propietaris de las principals maravellas naturals d'aquells montanyams y de las que aviat se parlará.

Feya curta estoná que estavan á cubert los excursionistas, quan comensá á caure copiosa nevada que 'ls tingué entretinguts més de tres horas. No 'ls racá 'l contratemps, puix en sa permanencia en aquella casa tingueren la satisfacció de relacionarse ab una familia, que es un verdader model de catalana honradesa. Allí menjaren y foren obsequiats com á casa propia. Tocat mitj dia y abonansat lo temps, decidiren continuar son camí. Acompanyats d'un noy de la casa que portava 'ls objectes necessaris, se dirigiren á visitar l' *avench* y las *covas* que tant renom han donat á La Febró, per esser en aquestos últims temps molt visitadas per la gent que estiuheja á La Espluga, Poblet, y Reus.

Lo pedregós camí segueix per penosa costa, amunt. Lo terror que atravessa se l'anomena *Los Enmotllats*. Es un comellar de penys que remembra lo colossal ábside d'una iglesia gòtica, avan-

santse de son macís fermes pilas de pedra que simulen los contraforts. Lo camí zig-zageja per son cim y domina extensa vista de montanyas y valls. Trencat y aspre á més serho es aquell terror, y sos fantástichs conjunts son més pera dibuixarse en la imaginació que pera descriurels aquí. A dalt, tot son pregonas, esquerdas rublertas de brossa y penyals esberlats. Davallant per l'extrém d' un d' ells quedaren los excursionistas fortament sorpresos, davant la boca ó entrada d' un avench, rectament tallat y d' una espantable fondaria. S' hi baixa per un dret viarany en pendent que hi ha á sa entrada. Te uns doscents metres de llargada. Comensa en un trós recte, y després segueix curvejant un pòch y sempre á la meteixa profunditat aproximadament. Los paraments de roca son com tallats á pich, cubrintlos en algunas parts la molsa. La llum escasseja bastant, lo que dona al conjunt un tó que encongeix la ànima. Allí, en la part inferior s' hi obran uns esboranchs que donan entrada á duas magníficas covas de tosca. La primera es bastant gran y d' un efecte imponent. Está casi plena de rocassas apilotadas per una revolució geològica, formantse en las superficies pilas de tosca de fantástich perfil. La segona es un delicat treball natural en miniatura. Forma una reduhida cambra, enriquida per milers de penjarellas toscadas que la vista may se cansa d' examinar. L' *avench de La Febró* y sas covas se poden considerar una de las principals bellesas naturals de Catalunya y molt digna d' una visita, ja que sa raresa y la impressió que causa sobradament pagan la excursió.

Despedits del noy del *mas Panxó*, anáren á trobar lo camí de La Musara que per allí prop passa. Segueix llarch tret per lo cim dels serrats, dominant extens panorama y atravessant á trets migradas pinedas. La Musara que 's troba després de llarga estona, es un dels pobles més enlayrats d' aquellas serras. La iglesia y caseriu son moderns y no revelan cap fesomia artística. Desde las aforas del poble, se domina un panorama que abarca tota la provincia de Tarragona. Es dels mellors que 's poden contemplar desde aquells cims. A sos peus, á vista d' au-cell, guaytavan Vilaplana ahont devian dirigirse y lo camí que hi devalla. Passa aquest sempre tocant altíssims espadats de la meteixa lley que totas las serras. Es molt agradable, mes llarguíssim y penós, atesas las dretas vessants que 's tenen de baixar. Per fi,

al cap de duas horas, trepitjavan tarrer del camp de Tarragona, fent ben tost cap á Vilaplana. La creuaren, sens aturárshi mirant tant sols de pas la iglesia abarroçada y dolenta. Ab una hora més, arribaren á l' Aleixar. Era ja fosch, y no pogueren veure res. Feren nit en una casa particular.

A l' endemà de bon matí, partian ab lo carruatge que diariament fa 'l trajecte fins á Reus. Passaren per Maspujols, arribant després á la sobredita ciutat, ahont nostre consoci pujá al tren que 'l retorná á Barcelona, y son company al que l' enmená á Montblanch, abdós molt satisfets de la excursió.

* ITINERARI (*distancias aproximadas.*)

De Montblanch á Rojalons, 1 h. 30 m.—De Rojalons á Rojals, 35 m.—De Rojals á La Bartra, 45 m.—De La Bartra á Farena, 1 h. 15 m.—De Farena á Capafons, 1 h. 30 m.—De Capafons al Santuari de la Abellera, 45 m.—De la Abellera á Prades, 30 m.—De Prades á La Febró, 1 h. 30 m.—De La Febró á La Musara, 1 h. 45 m.—De La Musara á Vilaplana, 2 h.—De Vilaplana á Aleixar, 1 h.—De l' Aleixar á Reus, 2 h. 30.

NOVAS

Nostre consoci D. Magí Soler y Benaprés, ha passat á millor vida lo dia 17 del mes actual, després d' una llarga malaltia. Las moltes y bonas qualitats que distingian á nostre amich li feren guanyar las simpatías de quants tingueren ocasió de tractarlo; sa modestia fou tan gran com sa sólida ilustració, de manera que la soptada mort d' en Soler ha sigut una verdadera pèrdua pera 'l catalanisme, en lo millor sentit de la paraula. (D. E. P.)

Las duas probas, l' una de davant y la altre de mitj perfil, de la Custodia del Oratori de las Religiosas Adoratrius, donadas per l' autor de son dibuix, nostre digne consoci D. Joseph Cuspinera, á la ASSOCIACIÓ, ho son verament d' una recomanable obra d' art. Inspirantse son ja esmentat autor, en las mes notables alhajas similars del sigle xv, ha lograt produhir un conjunt molt artístich; y en tots los pormenors, com son lo peu ab sa complexa canya, y en los moltíssims bugits que forman lo cos y agulla de dita Custodia, no menys que en sos finíssims arbotants, s' observa un llarch estudi dels multiplicats y richs temas del estil ojival. Executada aquesta alhaja ab gran perfecció de cisell en la joyería dels Srs. Sunyol, las probas regaladas, sortidas del «Centre fotogràfic» son per demés notables per sa correcció y claretat.